וְאִילּוּ הִיא – אמו של שאלתיאל נִתְעַבְּרָה מֵעוּמָּד, שכשהיה יכניה בבית האסורים במקום צר שלשלו לשם את אשתו, ובא עליה כשהוא מעומד, ונתעברה וילדה את שאלתיאל. דָּבָר [־טעם] אַחֵר, נקרא (שַׁלְתִּיאֵל) ['שְׁאַלְתִּיאֵל'] על שם שֶׁנִּשְׁאַל עַל אָלְתּוֹ אֵל – שנשבע הקדוש ברוך הוא שלא יהיה ליכניה בן, ומכין שעשה תשובה נשאל על שבועתו ופמליא של מעלה התירו לו. הגמרא מבארת את שם בנו של שאלתיאל: בן שאלתיאל נקרא זְרוּבָּבֶל', על שם שֶׁנִּזְרַע במעי אמו בְּבָבֶל. וּמַה שְּׁמוֹ האמיתי, נְחַמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה שְׁמוֹ.

הגמרא מביאה מעשה השייך לענין מלכות בית דוד: יְהוֹדָה וְחִזְקִיָּה בְּנֵי רַבִּי חִייָא הָווּ יָתְבִי בְּסֵעוּדְתָּא קַמֵּי רַבִּי – היו יושבים בסעודה לפני רבי, וְלָא קָא אָמְרִי וְלָא מִידִי – ולא דיברו כלום. אָמַר לְהוּ [לָא] אֲמַרִי וְלָא מִידִי – ולא דיברו כלום. אָמַר לְהוּ לבני לאנשי ביתו, אֲנַגְרוּ חֲמָרָא אַדְּדְכֵי – תנו הרבה יין לתינוקות אלו, כִּי הֵיכִי דְּלֵימְרוּ מִילְּתָא – כדי שישתברו ויאמרו דבר. כֵּיוָן דְּאִיבְּסוּם – מכיון ששתו ונשתברו פָּתְחוּ וְאָמְרִי, אֵין מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד בָּא עַד שֶׁיִּכְלוּ – שיגמר שלטונם של שְׁנֵי בָּתֵּי אָבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְאִלּוּ הֵן, רֹאשׁ הַגּוֹלָה שֶׁבְּבָבֶל, וְהַנָּשִׂיא שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ח יד) 'וְהָיָה לְמִקְדָּשׁ וּלְאֶבֶן נֶגֶף וְלִצוּר מִכְשׁוֹל לִשְׁנֵי בָּתֵּי יִשְׂרָאֵל', שמושיען של ישראל יהיה למקדש לכלל ישראל, ואילו לשני בתי ישראל הוא יהיה לנגף ומכשלה, כלומר שיכלה שלטונם. אָמַר לָהֶם רבי לבני רבי חייא, בָּנַי, קוֹצִים אַתֶּם מַטִּילִין לִי בְּעֵינַי, שדבריכם כקוצים הדוקרים בעיני, שאני הנשיא ואתם אומרים עלי שיכלה שלטוני קודם ביאת המשיח. אָמַר לוֹ רַבִּי חִייָא אבידם, רַבִּי, אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ מה שאמרו, משום ש'יַּיִן נִיתַּן בְּשִׁבְעִים אוֹתִיּוֹת – הגימטריא של 'יין' היא שבעים, וְגם 'סוֹד' נִיתַּן בְּשִׁבְעִים אוֹתִיּוֹת – הגימטריא של 'סוד' היא שבעים, נִכְנַס יַיִן יָצָא סוֹד – ומכין ששתו יין אמרו דבר סוד.

מרי בר מר דורש פסוק נוסף מענין יכניה: אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מַר עוּקְבָא, וְאָמְרִי לָהּ – ויש אומרים שאָמַר רַב חִסְדָּא, דָּרַשׁ מָרִי בַּר מַר ושאל, מַאי דִּכְתִיב (דניאל ט יד) 'וַיִּשְׁקֹד [־רימהר] ה' עַל הָרָעָה [־הגלות] וַיְבִיאֶהָ עָלֵינוּ, כִּי צַדִּיק ה' אֱלֹהֵינוּ'. וכי מִשּׁוּם דְּצַדִּיק ה', לכן 'וַיִּשְׁקֹד ה' עַל הָרָעָה וַיְבִיאֶהָ עָלֵינוּ', ומה הצדקות שבדבר. והשיב, אֵין – נכון הדבר, צַדִּיקָה עֲשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל במה שֶׁהִקְדִּים ומיהר את גְּלוּת צְדָקָנִיהוּ להגלותה וְעוֹד [־כשעדיין] גָּלוּת יְכָנְיָה קַיָּימָת – בעת שאלו שגלו עם יכניה לבבל אחת עשרה שנים קודם עדיין לא מתו, וזוהי צדקותו שמיהר להגלותם כדי שהגולים עם יכניה שהיו חכמים בתורה ילמדוה לגולים עם צדקיהו. דִּכְתִיב בַּיּוֹם בְּגָלוּת יְכָנְיָה (מלכים ב' כד טז), 'הֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר אֶלֶף, הַכֹּל גִּבּוֹרִים עֹשֵׂי מִלְחָמָה וַיְבִיאֵם מֶלֶךְ בָּבֶל גּוֹלָה בָּבֶלָה', כלומר, שבתוך גלות יכניה גלו אלף אנשים שנקראו חרש ומסגר, ונקראו 'חָרָשׁ', שֶׁפִּיָּון שֶׁפְּתָחִין פיהם בדברי תורה, הַכֹּל נַעֲשׂוּ כְּחָרָשִׁין ששותקים, ונקראו 'מַסְגֵּר', שֶׁפִּיָּון שֶׁמְּסוּגָּרִין בַּהֲלָכָה – שאינם יודעים להשיב לשואלים על ההלכה מסוימת, שׁוּב אֵין אחרים פּוֹתְחִין היודעים להשיב על ההלכה זו. וְכַמָּה חרשים ומסגרים הָיוּ, אֶלָּא.

עולא מפרש פירוש נוסף בצדקה שעשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל: עוּלָּא אָמַר, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל, במה שֶׁהִקְדִּים את החורבן בשְׁתֵּי שָׁנִים לְמנין הגימטריא של 'וְנוֹשַׁנְתֶּם' (דברים ד כה), שהיה להם לגלות לפי חשבון גימטריא זו לאחר שמונה מאות חמישים ושתים שנים מעת כניסתם לארץ, וגלו לאחר שמונה מאות וחמישים, ואם לא היה מקדים והיו בבחינת 'כִּי תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ', היה מתקיים בהם המשך הפסוק (שם ד כו) 'כִּי אֹבֵד תֹּאבְדוּן מַהֵר'. אָמַר רַב אָחָא בַּר יַעֲקֹב, שָׁמַע מִינַּהּ ששיעור זמן 'מַהֵר' דְּמָרֵי עָלְמָא – של אדון העולם [הקדוש ברוך הוא], תַּמְנֵי מְאָה וְחַמְשִׁין וַחֲדָתֵין הָווּ – שמונה מאות וחמישים ושתים שנה הוא, כפי חשבון הגימטריא של המילה 'ונושנתם'. שהרי הזהיר ואמר שאם יחטאו ישראל ויעבדו עבודה זרה, יאבדו 'מהר' מארצם, נמצא שבהתקיים ה'ונושנתם' יתקיים גם מה שנאמר 'תאבדון מהר', מכאן ש'מהר' של אדון העולם הוא כמנין 'ונושנתם'.

שנינו במשנה: (לז.): לְפִיכָךְ נברא אדם יחידי כּוּ'.

הגמרא מביאה ברייתא שמונה כמה טעמים למה נברא אדם יחידי: תָּנוּ רַבָּנָן, אָדָם יְחִידִי נִבְרָא, וּמִפְּנֵי מָה, כדי שֶׁלֹּא יְהוּ הַמִּינִים – הכופרים אוֹמְרִין שיש הַרְבֵּה רְשׁוּיוֹת [־ממשלות] בַּשָּׁמַיִם, וכל רשות בראה אדם. דָּבָר אַחֵר, מִפְּנֵי הַצַּדִּיקִים וּמִפְּנֵי הָרְשָׁעִים, שֶׁלֹּא יְהוּ הַצַּדִּיקִים אוֹמְרִים אָנוּ בְּנֵי צַדִּיק, ואין אנו צריכים להתרחק מהעבירה כי לא ניכשל בה, וּרְשָׁעִים אוֹמְרִים אָנוּ בְּנֵי רָשָׁע, ואין אנו צריכים לחזור בתשובה ולהיות צדיקים, כי זה לא יועיל לנו. דָּבָר אַחֵר, מִפְּנֵי הַמִּשְׁפָּחוֹת, שֶׁלֹּא יְהוּ מִשְׁפָּחוֹת מִתְגָּרוֹת זוֹ בָּזוֹ, ואומרות זו לזו אבינו גדול מאביכם, וממילא אנו מעולים ממכם. וּמָה אם עַכְשָׁיו כְּשֶׁנִּבְרָא יְחִיד מִתְגָּרוֹת המשפחות זו בזו, אם נִבְרְאוּ שְׁנַיִם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שהיו מתגרות ואומרות אבינו גדול מאביכם. דָּבָר אַחֵר, מִפְּנֵי הַגַּזְלָנִין וּמִפְּנֵי הַחַמְסָנִין, שלא יאמרו קרקע זו היתה של בני אבינו הראשון ולא של בני אביכם. וּמָה אם עַכְשָׁיו כְּשֶׁנִּבְרָא יְחִידִי גַּזְלָנִין וְחוֹמְסִין הקרקעות, אם נִבְרְאוּ שְׁנַיִם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שהיו גוזלין וחומסין.

שנינו במשנה (לז.): וּלְהַגִּיד גְּדוּלָּתוֹ של הקדוש ברוך הוא כּוּ'.

תָּנוּ רַבָּנָן, למה נברא אדם יחידי, לְהַגִּיד גְּדוּלָּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאָדָם טוֹבֵעַ – חוקק כַּמָּה מַטְבְּעוֹת בְּחוֹתָם אֶחָד – ברזל אחד שהצורה חקוקה בו, וְכוּלָּן דּוֹמִין זֶה לָזֶה, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טוֹבֵעַ כָּל אָדָם בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן וְאַף על פִּי כֵן אֵין אֶחָד מֵהֶן דּוֹמֶה לַחֲבֵירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח יד) 'תִּתְהַפֵּךְ כְּחוֹמֶר חוֹתָם וְיִתְיַצְּבוּ כְּמוֹ לְבוּשׁ', וממה שהפסוק קרא לצורת האדם בשם 'חותם', משמע שכל האנשים טבועים בחותם אחד. וּמִפְּנֵי מָה אֵין פַּרְצוּפֵיהֶן של האנשים דּוֹמִין זֶה לָזֶה, כדי שֶׁלֹּא יִרְאֶה אָדָם דִּירָה נָאָה וְאִשָּׁה נָאָה וְיֹאמַר שֶׁלִּי הִיא, ואף אחד לא יוכל להכחישו, כי אין היכר בין האחת לחברתה, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח טו) 'וְיִמָּנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם וּזְרוֹעַ רָמָה תִּשָּׁבֵר', שימנע מהרשעים קלסתר פניהם ולא יהיו דומים לחבריהם, ומתוך ששונים בפרצופיהן זה מזה, זרועם תשבר, כלומר שלא יוכלו לומר על דבר שאינו שלהם, שלי הוא.

הגמרא מביאה ברייתא מענין שינוי מראה האדם מחבירו: תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָדָם מִשְׁתַּנֶּה – שונה מֵחֲבֵירוֹ, בְּקוֹל, בְּמַרְאֶה, וּבְדֵעָה – שאינו יודע מה בלב חבירו. בְּקוֹל וּבְמַרְאֶה, מִשּׁוּם עֶרְוָה – שלא תתבלבל האשה בבעל אחר, ותביר את בעלה ביום לפי המראה, ובלילה לפי הקול. וּבְדֵעָה, מִפְּנֵי הַגַּזְלָנִין וְהַחַמְסָנִין, שאם ידע מה חבירו חושב, יגלה את המקום שמטמין וחבירו את ממונו.

הגמרא מביאה ברייתא המונה כמה טעמים לכך שנברא האדם בערב שבת: תָּנוּ רַבָּנָן, אָדָם הראשון נִבְרָא בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמִפְּנֵי מָה נברא בזמן זה, כדי שֶׁלֹּא יְהוּ הַמִּינִים – הכופרים אוֹמְרִים שאדם הראשון שׁוּתָּף הָיָה לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, לכן ברא את כל העולם קודם שברא את האדם. דָּבָר אַחֵר, כדי שֶׁאִם תָּווֹז דַּעְתּוֹ עָלָיו – שאם יתגאה האדם אוֹמַר לוֹ אפילו יַתּוּשׁ קָדְמַנִי בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שהיתוש נברא ביום חמישי ואתה נברא בערב שבת ביום שישי. דָּבָר אַחֵר, שנברא בערב שבת כְּדֵי שֶׁיְּכָנֶס לְמִצְוָה של שבת מַיָּד לאחר בריאתו. דָּבָר אַחֵר, כְּדֵי שֶׁיְּכָנֶס לַסְּעוּדָה מַיָּד לאחר בריאתו, וימצא הכל מוכן לפניו לאכול מכל מה שירצה. מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, שֶׁבָּנָה פַּלְטְרִין וְשִׁכְלְלָן – שבנה ארמונות וייפה אותם וְהִתְקִין סְעוּדָה, וְאַחַר כָּךְ הִכְנִיס אוֹרְחִין, וכמו כן קודם ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ואחר כך ברא את אדם הראשון. שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ט א-ג) 'חָכְמוֹת בָּנְתָה בֵיתָהּ, חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה. טָבְחָה טִבְחָהּ, מָסְכָה יֵינָהּ, אַף עָרְכָה שֻׁלְחָנָהּ. שָׁלְחָה נַעֲרוֹתֶיהָ תִּקְרָא, עַל גַּפֵּי מְרוֹמֵי קָרֶת'. ודורשים הפסוק, 'חָכְמוֹת בָּנְתָה בֵיתָהּ', זו היא מִדָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁבָּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ בְּחָכְמָה. 'חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה', אֵלּוּ שִׁבְעַת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, שבהם נברא העולם. 'טָבְחָה טִבְחָהּ מָסְכָה יֵינָהּ אַף עָרְכָה שֻׁלְחָנָהּ', אֵלּוּ בריאת יַמִּים וּנְהָרוֹת וְכָל צוֹרְכֵי העוֹלָם. 'שָׁלְחָה נַעֲרוֹתֶיהָ תִּקְרָא', זֶה אָדָם וְחַוָּה. סיום הפסוק הוא שבאו וישבו 'עַל גַּפֵּי מְרוֹמֵי קָרֶת'. רָבָה בַּר

המשך בעמוד רה

בַּר חַנָּה רָמֵי – הקשה, כְּתִיב שישבו ״עַל גַּפַּי״, כלומר על גבי דבר גבוה, וּבפסוק אחר כְּתִיב ״עַל כַּפָּא מרומי קרת״, שאינו גבוה כל כך. ותירץ, שַׁבַּתְּחִלָּה – קודם שחטא אדם הראשון נאמר ״עַל גַּפַּי״, שישב במקום גבוה, וּלְבַסּוֹף, לאחר שחטא, נאמר ״עַל כַּפָּא״, שירד מהמקום הגבוה וישב על כסא.

הגמרא דורשת את המשך הפסוקים על ענין אדם וחוה: נאמר (משלי ט ד) ״מִי פֶתִי יָסוּר הֵנָּה חֲסַר לֵב אָמְרָה לּוֹ״, ודורשים הפסוק, שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִי פִּתָּהּ לָזֶה – מי פיתה את אדם הראשון שיסור ויאכל מהעץ שאמר הקדוש ברוך הוא לא לאכול, אִשָּׁה אָמְרָה לוֹ – חוה אשתו שהיא חסרת לב אמרה לו לאכול. דִּכְתִיב (משלי ו לב) ״נֹאֵף אִשָּׁה חֲסַר לֵב״, ומשמע שפעמים אשה נקראת ״חסר לב״.

הגמרא מביאה ברייתא מענין בריאת אדם הראשון: תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אָדָם הָרִאשׁוֹן, מִכָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ הוּצְּבַר עָפָרוֹ לִצורך בריאתו, שֶׁנֶּאֱמַר במזמור המדבר מענין בריאת האדם (תהילים קלט טז) ״גֹּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ״, שדוד המלך אמר שמכל מראה עיני הקדוש ברוך הוא נבראתי ונהייתי גולם. (וּכְתִיב (דברי הימים ב׳ טז ט) ״כִּי ה׳ עֵינָיו מְשׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ״, שהקדוש ברוך הוא משגיח על כל העולם, ומשמע שעיני הקדוש ברוך הוא היינו כל העולם). הרי שהעפר שממנו נברא נאסף מכל המקומות שהקדוש ברוך הוא רואה, והיינו מכל העולם.

רב מפרש מהיכן נברא כל אבר של אדם הראשון: אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב, כל חלק בגוף אָדָם הָרִאשׁוֹן נברא ממקום אחר בעולם,

גּוּפוֹ נברא מִבָּבֶל. וְרֹאשׁוֹ נברא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לפי שהיא גבוהה וחשובה מכל הארצות. וְאֵבָרָיו – ידיו ורגליו נברא מִשְּׁאָר הָאָרְצוֹת שבעולם. עֲנָבוֹתָיו – אחוריו מהיכן נברא, אָמַר רַב אָחָא, מֵאַקְרָא דְּאַנְמָא שהוא מקום עמוק מאד בבבל.

רבי יוחנן בר חנינא מפרט את מאורעות היום שבו נברא אדם הראשון: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בַּר חֲנִינָא, שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת הָיוּ הַיּוֹם, בְּשָׁעָה הָרִאשׁוֹנָה של היום הוּצְבַר [־נאספו] עֲפָרוֹ לצורך בריאתו, בשעה הַשְּׁנִיָּה נַעֲשָׂה גּוֹלֶם – בלא חיתוך איברים, בשעה הַשְּׁלִישִׁית נִמְתְּחוּ אֵבָרָיו, בשעה הָרְבִיעִית נִזְרְקָה בּוֹ נְשָׁמָה, בשעה הַחֲמִישִׁית עָמַד עַל רַגְלָיו, בשעה הַשִּׁשִּׁית קָרָא שֵׁמוֹת לנבראים, בשעה הַשְּׁבִיעִית נִזְדַּוְּוְגָה לוֹ – התחתנה עמו חַוָּה, בשעה הַשְּׁמִינִית עָלוּ לַמִּטָּה שְׁנַיִם – אדם וחוה, וְיָרְדוּ מהמטה אַרְבָּעָה – אדם חוה קין ותאומתו, בשעה הַתְּשִׁיעִית נִצְטַוָּוה אדם הראשון שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל מִן הָאִילָן – מעץ הדעת, בשעה הָעֲשִׂירִית סָרַח – חטא, שאכל מהעץ, בשעה הָאַחַת עֶשְׂרֵה נִידּוֹן על חטאו, בשעה הִשְּׁתִּים עֶשְׂרֵה נִסְתַּלֵּק – גורש מגן עדן וְהָלַךְ לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים מט יג) 'אָדָם בִּיקָר בַּל יָלִין', שאדם הראשון גורש ולא לן שם בלילה.

הגמרא דורשת את המשך הפסוק: אָמַר רַבִּי בַּר חָמָא, אֵין חַיָּה רָעָה שׁוֹלֶטֶת בָּאָדָם אֶלָּא אִם כֵּן נִדְמֶה לוֹ – האדם נדמה בעיני החיה הרעה כִּבְהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'נִמְשַׁל כַּבְהֵמוֹת נִדְמוּ', כלומר שמי שחיה מושלת עליו, בידוע שהוא נדמה כבהמה.

(הגמרא מביאה מימרות של רב יהודה בשם רב על אדם הראשון ותחילה מביאה סימן על כך: שָׁע"ח – בשעה שבקש הקדוש ברוך הוא לברוא את האדם, בָּפו"ף – אדם הראשון בלשון ארמי סיפר, סִימָן).

סופו היה, אַרְמ"י – אדם הראשון בלשון ארמי סיפר, סִימָן).

רב מתאר את טענות המלאכים שלא רצו שיברא האדם: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, בְּשָׁעָה שֶׁבִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרוֹאת אֶת הָאָדָם, בָּרָא כַּת אַחַת שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, אָמַר לָהֶם הקדוש ברוך הוא, בִּרְצוֹנְכֶם שֶׁנַּעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ – דומה לנו. אָמְרוּ לְפָנָיו מלאכי השרת, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַה יהיו מַעֲשָׂיו של האדם. אָמַר לָהֶן הקדוש ברוך הוא, כָּךְ וְכָךְ יהיו מַעֲשָׂיו. אָמְרוּ מלאכי השרת לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ' (תהילים ח ה), כלומר שלא כדאי לברוא את האדם, מפני שהאדם הוא מאדמה ובודאי יחטא, ואין ראוי לך לזוכרו. הוֹשִׁיט הקדוש ברוך הוא את אֶצְבָּעוֹ הַקְּטַנָּה בֵּינֵיהֶן, וְשָׂרָפָם. וְכֵן היה בכַּת הַשְּׁנִיָּה, ששאלם אם לברוא את האדם ואמרו שלא כדאי לברוא, ושרפם. וכששאל הקדוש ברוך הוא את הכַּת הַשְּׁלִישִׁית אם לברוא את האדם, אָמְרוּ לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, רְאשׁוֹנִים שֶׁאָמְרוּ לְפָנֶיךָ שלא לברוא מַה הוֹעִילוּ בטענתם, הרי כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ שֶׁלְּךָ הוּא ולכן כָּל מַה שֶּׁאַתָּה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָמְךָ עֲשֵׂה, ואם רצונך לברוא את האדם ברא אותו. בֵּינָיו שֶׁהִנִּיעַ הקדוש ברוך הוא וראה לְאַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל וְאַנְשֵׁי דּוֹר הַפַּלָּגָה שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן יהיו מְקוֹלְקָלִין, אָמְרוּ לְפָנָיו מלאכי השרת, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם האם לֹא יָפָה אָמְרוּ כת המלאכים הָרִאשׁוֹנִים לְפָנֶיךָ שלא כדאי לברוא את האדם. אָמַר לָהֶן הקדוש ברוך הוא, 'וְעַד זִקְנָה אֲנִי הוּא וְעַד שֵׂיבָה אֲנִי אֶסְבּוֹל' וְגוֹ' (ישעיה מו ד), כלומר אף על פי שיחטא כל ימיו אסבול אותו.

רב מתאר את אורכו של אדם הראשון: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, כשנברא אָדָם הָרִאשׁוֹן, מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ הָיָה אורכו. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד לב) 'לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמָיִם', ומכך שנאמר 'ולמקצה השמים ועד קצה השמים', משמע שהיה ארוך מקצה האחד של העולם ועד הקצה השני. מִכַּיוָן שֶׁפָּרַח – שחטא באכילתו מעץ הדעת, הֶחָסֵר הקדוש בָּרוּךְ הוּא את אורכו. שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קלט ה) 'אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי, וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּךָ', שהיו שתי בריאות, קודם שחטא היה גבוה ואחר שחטא הנמיכו. מקשה הגמרא: קָשׁוּ קַרְאֵי אַהֲדָדֵי – שני הלימודים מהפסוק הם סתירה מזה לזה, שמתחילת הפסוק נדרש שהיה ארוך מהארץ ועד לרקיע, ומהמשך הפסוק נדרש שהיה ארוך מקצה האחד של העולם לקצה השני. מתרצת הגמרא: אִידֵי וְאִידֵי – זו וזו, כלומר המדה שמהארץ עד לרקיע ומדת הארץ מקצה אל קצה, חֲדָא מִידָּה הִיא – הם מידה אחת, והיינו שמידת האורך שמקצה האחד של העולם לקצה השני, שוה לאורך שמהארץ ועד לרקיע.

רב מוכיח שאדם הראשון דיבר בלשון ארמית: וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אָדָם הָרִאשׁוֹן בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי סַפִּיר – דיבר. שֶׁנֶּאֱמַר במזמור המדבר מענין בריאת האדם (תהילים קלט יז) 'וְלִי מַה יָּקְרוּ רֵעֶיךָ אֵל', שאמר אדם הראשון מה נכבדו מחשבות הקדוש ברוך הוא בבריאה, ו'יקרו' הוא 'נכבד' בלשון ארמי. וְהֵיכִנוּ דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב – מה נדרש מהכתוב (בראשית ה א) 'זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם', וכי היה לאדם הראשון ספר. אלא מְלַמֵּד שֶׁהֶרְאָהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לאדם הראשון דּוֹר דּוֹר וְדוֹרְשָׁיו, דּוֹר דּוֹר וַחֲכָמָיו, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, שָׂמַח אדם הראשון בְּתוֹרָתוֹ של רבי עקיבא וְנִתְעַצֵּב בְּמִיתָתוֹ, ואז אָמַר אדם הראשון 'וְלִי מַה יָּקְרוּ רֵעֶיךָ אֵל' (תהילים קלט יז), כלומר שדרכי הקדוש ברוך הוא גבוהים ונסתרים מבני אדם.

הגמרא מביאה כמה שיטות בפחיתותו של אדם הראשון: וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אָדָם הָרִאשׁוֹן מַיִן הָיָה – נוטה היה לעבודה זרה. שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג ט) 'וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה', כלומר שאמר לו 'אָן נָטָה לִבְּךָ' – להיכן נטה ליבך. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, אדם הראשון מוֹשַׁךְ בְּעוֹר עֶרְלָתוֹ הָיָה, כדי שלא יראה מהול. שהרי כְּתִיב הָכָא – נאמר כאן בנבואת הושע שנתנבא שישראל חטאו כאדם הראשון (הושע ו ז), 'וְהֵמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְרִית', וּכְתִיב הָתָם – ונאמר במקום אחר לענין מי שלא מל (בראשית יז יד), 'אֶת בְּרִיתִי הֵפַר', ומשמע שלשון עבירה על ברית, הכוונה לברית מילה. רַב נַחְמָן אָמַר, אדם הראשון כּוֹפֵר בָּעִיקָּר – פורק עול הָיָה. שהרי כְּתִיב הָכָא – נאמר בנבואת הושע שנתנבא שישראל חטאו כאדם הראשון (הושע ו ז), 'וְהֵמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְרִית', וּכְתִיב הָתָם – ונאמר במקום אחר בתוכחת משה לישראל קודם מיתתו (דברים כט כד) (את בריתי הפר) 'וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם', ומשמע שלשון עבירה על ברית, הכוונה לכפירה בעיקר.

הגמרא מביאה משנה מענין התשובות לאפיקורסים: תְּנַן הָתָם – שנינו במשנה (אבות פ״ב מ״ד) רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, חֲזֵי שָׁקוּד – מהיר וזריז לִלְמוֹד תּוֹרָה, וְדַע על ידי זה מַה שֶּׁתָּשִׁיב לְאֶפִּיקוֹרוֹס המביא ראיות מהתורה לדברי המינים. רבי יוחנן מבאר אימתי נאמר שישיב לאפיקורוס: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ – לא נשנה דין זה שידע להשיב לאפיקורוס, אֶלָּא בְּאֶפִּיקוֹרוֹס (שֶׁל) עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲבָל לְאֶפִּיקוֹרוֹס יִשְׂרָאֵל לא ישיב, משום שכָּל שֶׁכֵּן דְּפָקַר בְּטֵי – בודאי שהאפיקורוס מישראל מופקר יותר, כיון שכבר הכיר את התורה וכפר בה, והוא מדקדק בטענותיו ולא תוכל להשיבו דבר שיתקבל על דעתו. מימרא נוספת מרבי יוחנן על המינים: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל מָקוֹם שֶׁפָּקְרוּ הַמִּינִים – שמביאים ראיות מפסוקי התורה להפקירותם, תְּשׁוּבָתָן בְּצִידָּן – כבר נמצאת דחיה לדבריהם בפסוק סמוך.

רבי יוחנן מביא כמה טענות של המינים ותשובותיהן בציד: המינים טוענים, שנאמר בבריאת אדם הראשון 'נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ' בלשון רבים, משמע שהיו כמה בוראים. והתשובה לזה, ('וְאוֹמַר – כבר נאמר (שם א כז)) 'וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ' בלשון יחיד, שרק הקדוש ברוך הוא בראו. המינים טוענים, שנאמר בדור הפלגה (שם יא ז), 'הָבָה נֵרְדָה וְנָבְלָה שָּׁם שְׂפָתָם' בלשון ולְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם' (עַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם), ומכך שנאמר 'על הארץ ולמקצה השמים', משמע שעמד בארץ וראשו הגיע לשמים. מכַּיוָן שֶׁפָּרַח – שחטא באכילתו מעץ הדעת, הֶחָסֵר הקדוש בָּרוּךְ הוּא את אֶצְבָּעוֹ הַקְּטַנָּה בֵּינֵיהֶן, וּשְׂרָפָם. וְכֵן היה בכַּת הַשְּׁנִיָּה, ששאלם אם לברוא את האדם ואמרו שלא כדאי לברוא, ושרפם. וכששאל הקדוש ברוך הוא את הכַּת הַשְּׁלִישִׁית אם לברוא את האדם, אָמְרוּ לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, רְאשׁוֹנִים שֶׁאָמְרוּ לְפָנֶיךָ שלא לברוא מַה הוֹעִילוּ בטענתם, הרי כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ שֶׁלְּךָ הוּא ולכן כָּל מַה שֶּׁאַתָּה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָמְךָ עֲשֵׂה, ואם רצונך לברוא את האדם ברא אותו. בֵּינָיו שֶׁהִנִּיעַ הקדוש ברוך הוא וראה לְאַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל וְאַנְשֵׁי דּוֹר הַפַּלָּגָה שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן יהיו מְקוֹלְקָלִין, אָמְרוּ לְפָנָיו מלאכי השרת, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם האם לֹא יָפָה אָמְרוּ כת המלאכים הָרִאשׁוֹנִים לְפָנֶיךָ שלא כדאי לברוא את האדם. אָמַר לָהֶן הקדוש ברוך הוא, 'וְעַד זִקְנָה אֲנִי הוּא וְעַד שֵׂיבָה אֲנִי אֶסְבּוֹל' וְגוֹ' (ישעיה מו ד), כלומר אף על פי שיחטא כל ימיו אסבול אותו.

כשנברא אָדָם הָרִאשׁוֹן, מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ הָיָה אורכו. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד לב) 'לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמָיִם', ומכך שנאמר 'ולמקצה השמים ועד קצה השמים', משמע שהיה ארוך מקצה האחד של העולם ועד הקצה השני. מִכַּיוָן שֶׁפָּרַח – שחטא באכילתו מעץ הדעת, הֶחָסֵר הקדוש בָּרוּךְ הוּא את אורכו. שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קלט ה) 'אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי, וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּךָ', שהיו שתי בריאות, האחת קודם שחטא שאז היה גבוה, והשניה לאחר שחטא שאז הניח כפו עליו ומיעט את אורכו.

הגמרא מביאה מימרא נוספת על אורכו של אדם הראשון: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כשנברא אָדָם הָרִאשׁוֹן, מִן הָאָרֶץ עַד לְרָקִיעַ הָיָה גובהו. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד לב) 'לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ

המשך בעמוד רד

רבים, משמע שיש כמה בוראים. והתשובה לזה, שנאמר (שם יא ה) 'יֵרֶד ה' לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל' בלשון יחיד, שרק הקדוש ברוך הוא ירד. המינים טוענים, שנאמר (שם לה ז) שהטעם שיעקב קרא למקום בית אל, 'כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים' בלשון רבים, משמע שכמה אלהים נגלו ליעקב. והתשובה לזה, שנאמר (שם לה ג) 'וְאֶל הָעוֹנֶה אוֹתִי בְּיוֹם צָרָתִי' 'העונה' הוא בלשון יחיד, שיעקב בעצמו אמר שרק הקדוש ברוך הוא עונה לו. המינים טוענים, שנאמר באזהרת משה לישראל שיקיימו את התורה (דברים ד ז), 'כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרוֹבִים אֵלָיו' בלשון רבים, משמע שכמה אלהים קרובים לבני ישראל. והתשובה לזה, שנאמר בהמשך הפסוק 'כַּה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו' בלשון יחיד, שרק הקדוש ברוך הוא קרוב אלינו. המינים טוענים, שנאמר שדוד אמר לקדוש ברוך הוא (שמואל ב' ז כג), 'וּמִי כְעַמְּךָ כְיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר הָלְכוּ אֱלֹהִים' בלשון רבים, משמע שיש לישראל כמה אלהים. והתשובה לזה, שנאמר בהמשך הפסוק 'לִפְדּוֹת לוֹ לְעָם' בלשון יחיד, שרק הקדוש ברוך הוא אלהינו. המינים טוענים, שנאמר בחלום דניאל (דניאל ז ט), שראה את כל האמור קודם לכן, 'עַד דִּי כָרְסָוָן רְמִיו' – עד שראה שהוטלו שני כסאות לישב עליהם, משמע ששנים ישבו שם. והתשובה לזה, שנאמר בהמשך הפסוק 'וְעַתִּיק יוֹמִין יְתִיב', שהקדוש ברוך הוא [המכונה 'עתיק יומין'] לבדו ישב שם.

מקשה הגמרא: וְתָנֵךְ לָמָּה לִי – מדוע באמת נכתב בכל המקומות הללו בלשון רבים. מתרצת הגמרא: דְּקָאמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דָּבָר אֶלָּא אִם כֵּן נִמְלָךְ – מתייעץ בְּפָמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה – עם חבורת המלאכים, שֶׁנֶּאֱמַר בחלום נבוכדנצר (דניאל ד יד), 'בְּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָמָא וּבְמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵילְתָא', כלומר שבגזירת המלאכים הדבר, ובמאמר הקדושים הגזירה.

מקשה הגמרא: חָתְנַהּ בּוּלְחֵי – בכל הפסוקים הנזכרים נוכל לפרש שנקט בלשון רבים לומר שהקדוש ברוך הוא נתייעץ עם פמליא של מעלה, אבל את הפסוק (דניאל ז ט) 'עַד דִּי כָרְסָוָן רְמִיו', שראה שהוטלו שני כסאות לישב עליהם, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – איך נוכל לפרשו. מתרצת הגמרא: כסא אֶחָד לוֹ – לקדוש ברוך הוא, וְכִסֵּא אֶחָד לְדָוִד. דְּתַנְיָא, כסא אֶחָד הָיָה לוֹ – לקדוש ברוך הוא, וְכִסֵּא אֶחָד הָיָה לְדָוִד, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי לרבי עקיבא, עֲקִיבָא, עַד מָתַי אַתָּה עוֹשֶׂה את הַשְּׁכִינָה כְּחוֹל, שאתה מושיב לצד השכינה את דוד שהוא בן אדם. אֶלָּא כסא אֶחָד לְמִדַּת הַדִּין, וְכִסֵּא אֶחָד לְמִדַּת הַצְּדָקָה. מסתפקת הגמרא: האם רבי עקיבא קִבְּלָהּ מִינַּיהּ – קיבל את טענת רבי יוסי וחזר בו מדבריו, אוֹ לֹא קִבְּלָהּ מִינַּיהּ – או שלא קיבל את טענתו.

הגמרא מביאה ראיה מהברייתא לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא, כסא אֶחָד הָיָה לְדִין וְכִסֵּא אֶחָד הָיָה לִצְדָקָה, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. משמע שחזר בו רבי עקיבא וסובר כרבי יוסי, שכסא אחד לדין ואחד לצדקה. ממשיכה הברייתא: אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לרבי עקיבא, עֲקִיבָא, מָה לְךָ אֵצֶל נְגָעִים וְאֹהָלוֹת שהם הלכות חמורות ובהם אתה מחודד, ולא בהגדה. אֶלָּא אֶחָד הָיָה לַכִּסֵּא וְאֶחָד הָיָה לְשַׁרְפָּרְפֵי, כִּסֵּא לְיִשּׁוֹב עָלָיו וְשַׁרְפָּרְפֵי – כסא קטן לְהַדּוֹם רַגְלָיו.

לעיל הובאו דברי רבי אלעזר שצריך להיות זריז ללמוד תורה כדי לדעת מה להשיב למינים. הגמרא מביאה את דברי רב נחמן שרק היודע לענות למינים יענה להם: אָמַר רַב נַחְמָן, הַאי מַאן דְּיָדַע לְאַהְדּוֹרֵי – כל היודע להחזיר תשובה לַמִּינִים כְּרַב אִידִית, לֵיהַדַּר – יחזיר להם תשובה, וְאִי לֹא – ואם אינו יודע להחזיר להם תשובה כרב אידית, לָא לֵיהַדַּר – לא יחזיר להם. הגמרא מביאה את תשובת רב אידית למינים: אָמַר הַהוּא מִינָא – מין אחד לְרַב אִידִית, בְּתִיב במעמד הר סיני (שמות כד א), 'וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֶל ה'', ואם הקדוש ברוך הוא אמר זאת, אם כן 'עֲלֵה אֵלַי' מִיבָּעֵי לֵיהּ – היה לו לומר למשה 'עלה אלי'. אָמַר לֵיהּ רב אידית, וְהוּא המלאך מַטַּטְרוֹן, ומלאך זה הוא שאמר למשה 'עלה אל ה'', והטעם שלא נאמר שמו בפסוק, לִפְי שֶׁשְּׁמוֹ של מטטרון כְּשֵׁם של הקדוש ברוך הוא רַבּוֹ. דִּכְתִיב (שמות כג כ) 'הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לִשְׁמָרְךָ בַּדָּרֶךְ וְלַהֲבִיאֲךָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הֲכִנֹתִי', ולְאַחַר מכן (שם כג כא) כתוב 'הִשָּׁמֶר מִפָּנָיו וּשְׁמַע בְּקֹלוֹ אַל תַּמֵּר בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ', ומכך שנאמר 'כי שמי בקרבו' משמע שמטטרון [שהוא המלאך שהקדוש ברוך הוא שולח] שמו כשם הקדוש ברוך הוא. ולכן אמר מטטרון 'עלה אל ה'', ולא אמר 'עלה אלי'. שאל המין את רב אידית, אִי הָכִי – אם כך, ששמו של מטטרון כשמו של הקדוש ברוך הוא, נַיפְלְחוּ לֵיהּ – נעבוד לו. אמר לו רב אידית, כְּתִיב בתחילת הפסוק (שם כג כא) 'אַל תַּמֵּר בּוֹ', כלומר אַל תְּמִירֵנִי בּוֹ – אל תחליף אותי בו. שאל המין את רב אידית, אִם כֵּן מה שנאמר באותו הפסוק (שם כג כא) 'לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם' פירושו שמטטרון אינו יכול לסלוח על חטאותיכם, ואם כן לָמָּה לִי – מה צורך יש במטטרון. אָמַר לֵיהּ רב אידית, הֵימְנוּתָא בֵּידַן – אני נשבע שאין בו כח למחול על פשעינו, ומאסנוהו עד כדי כך דַּאֲפִילּוּ בְּפַרְוָונָקָא – בתורת שליח המוציא ומביא נַמִּי לָא קַבֵּילְנֵיהּ – לא קיבלנוהו, דִּכְתִיב לאחר שישראל חטאו בעגל (שמות לג טו), 'וַיֹּאמֶר אֵלָיו [משה אמר לקדוש ברוך הוא] אִם אֵין פָּנֶיךָ הוֹלְכִים אַל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה' וגו', כלומר שאם אינך הולך עמנו אל תעלנו מהמדבר על ידי מלאך.

הגמרא מביאה טענה נוספת של המינים ותשובת החכמים: אָמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָא – מין אחד לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, כְּתִיב (בראשית יט כד) 'וַה' הִמְטִיר עַל סְדֹם וְעַל עֲמֹרָה גָּפְרִית וָאֵשׁ מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמָיִם', ומכיון שכבר בתחילת הפסוק נזכר שהיה זה מאת הקדוש ברוך הוא, אם כן 'מֵאִתּוֹ' מִיבָּעֵי לֵיהּ – היה צריך לכתוב 'מאתו'. אָמַר לֵיהּ הַהוּא כּוּבְתָּא – כובס אחד לרבי ישמעאל ברבי יוסי, שֶׁבְּקִיאִי – עוזב אותו, וְאָזֵל מֵהֲדְרֵנָא לֵיהּ – אני אחזיר לו תשובה. דִּכְתִיב (בראשית ד כג) 'וַיֹּאמֶר לֶמֶךְ לְנָשָׁיו עָדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי, נְשֵׁי לֶמֶךְ הַאֲזֵנָּה אִמְרָתִי', ומכיון שלמך דיבר לנשיו, אם כן 'נְשֵׁי' מִיבָּעֵי לֵיהּ – היה צריך לומר 'נשיי'. אֶלָּא מוכרחים לומר דְּמִשְׁתָּעֵי קְרָא הָכִי – שהפסוק הוא זה שמספר זאת כך, ואם כן הָכָא נַמִּי – אף כאן מְשַׁתָּעֵי קְרָא הָכִי – הפסוק דיבר כן, ולכן נאמר 'וה' המטיר וגו' מאת ה''. אָמַר לֵיהּ רבי ישמעאל ברבי יוסי לכובס, מְנָא לָךְ הָא – מנין לך דבר זה. אמר לו הכובס, מִפֵּירְקֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר שְׁמֵיעַ לִי – שמעתי בדרשתו של רבי מאיר שהמקרא הזה הוא תשובה לשאלת המין. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי הֲוָה דָּרֵישׁ רַבִּי מֵאִיר בְּפֵירְקֵיהּ – כשהיה רבי מאיר אומר את שיעורו, הֲוָה דָּרֵישׁ תֵּילְתָא שְׁמַעֲתָא – היה דורש שליש בשמועות, וּתֵילְתָא אַגָּדְתָא – ושליש באגדות, וּתֵילְתָא מָתַלֵּי – ושליש במשלים.

רבי יוחנן סיפר עוד על משליו של רבי מאיר: וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מְשָׁלוֹת שׁוּעָלִים הָיוּ לוֹ לְרַבִּי מֵאִיר, וְאָנוּ אֵין לָנוּ – לא נשאר לנו מהם אֶלָּא שָׁלֹשׁ משלים,